

teachers. The process of self-actualization of the future teachers revealed through analysis of the self-actualizing personality's traits. Based on the Maslow's concepts of self-actualization and self-identification, the author distinguishes and integrates qualitative characteristics of successful personalities into generalized groups: reflexive abilities, communicative maturity, qualities that will help to choose the way in a situation of choice and qualitative characteristics of their activity.

In the process of implementation of theoretical-experimental study a set of interconnected research methods was used: analysis, comparison and synthesis of different views of the scientists on the problem for clarifying the theoretical foundations of the study; proximation methods (analysis of products and activities); study and generalization of advanced pedagogical experience and others.

It was found out that creative self-realization of the future teachers while the learning process is considered the development and deployment of cognitive and creative skills as important essential powers aimed primarily at creating meaningful results of – personal self-realization of meaningful educational products for students, both external and internal. External product is a concrete embodiment of individual activity in meaningful for the person result (composition, article, report, essay, project, etc.).

Internal product is a more integrated and often seemingly inconspicuous result of learning characterized by significant changes in self-actualizing personal qualities of the student. Both components of educational products are created simultaneously and they equally contribute to designing the individual educational process. They are leading results of self-actualization of those who are studying and those who are teaching.

Key words: *cognitive and creative self-realization, self-actualizing personal qualities, creative products, future teachers, linguistic courses, extracurricular activities, subjects of education.*

УДК 378.14

Анна Добровольська
Івано-Франківський національний
медичний університет
ORCID ID 0000-0003-0841-8076

РОЗВИТОК ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті акцентовано увагу на поняттях «конкурентоспроможність» і «вольові якості».

Схарактеризовано компоненти, у межах яких визначається структура конкурентоспроможності майбутніх лікарів і провізорів за наявності в них інформаційно-технологічної компетентності (ІТ-компетентності), сформованої під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки (ДПНП).

Систематизовано вольові якості, які майбутні фахівці розвивають і проявляють у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП.

Розроблено методику оцінювання рівнів вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів за умови набуття ними ІТ-компетентності під час навчання ДПНП, у межах якої проведено анкетне опитування суб'єктів освітнього процесу за сформульованими запитаннями й реалізовано алгоритм оцінювання його результатів із використанням відповідних статистичних методів.

Доведено, що процес формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП з використанням розроблених посібників дозволяє майбутнім фахівцям ефективно розвивати їх вольові якості.

Ключові слова: анкетне опитування, вольові якості, ІТ-компетентність, компоненти, конкурентоспроможність, методика, посібники, рівень.

Постановка проблеми. Соціально-економічні й політичні зміни в житті суспільства і держави впливають на підготовку майбутніх фахівців у медичних та фармацевтичному ВНЗ України, які повинні володіти не тільки набором професійних знань, умінь і навичок, але й певними якостями, що забезпечують конкурентоспроможність лікарів і провізорів на ринку праці за рахунок їх мобільності, здатності до творчої діяльності й реалізації потенційних можливостей. Окрім того, сучасний лікар чи провізор має бути готовим до ефективної роботи на рівні світових стандартів, до постійного професійного зростання, а також вільно орієнтуватись у суміжних областях діяльності.

Оцінювання якості професійної підготовки майбутніх фахівців у медичних і фармацевтичному ВНЗ доцільно здійснювати за їх конкурентоспроможністю, тобто здатністю до фахової конкуренції як під час міжособистісної взаємодії в майбутній професійній діяльності, так і в процесі протистояння опонентам, реалізація якої не можлива без задіяння вольових якостей особистості кожного фахівця.

Окрім того, розвиток вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів є важливою складовою їх успішної навчальної діяльності, зокрема і в процесі формування інформаційно-технологічної компетентності (ІТ-компетентності) під час навчання дисциплінам природничо-наукової підготовки ДПНП «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності» («ЄСКГ»), «Медична інформатика» («МІ»), «Інформаційні технології у фармації» («ІТФ»), «Комп'ютерне моделювання у фармації» («КМФ»).

Аналіз актуальних досліджень. Проблему волі досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як Л. Божович, А. Висоцький, Є. Ейдман, В. Іванніков, Є. Ільїн, В. Калін, К. Корнілов, А. Пуні, В. Селіванов, Н. Стамбулова, Д. Узнадзе, Ш. Чхартішвілі, А. Щербаков, R. Assagioli, L. Corno, J. Kuhl, K. Lewin та інші.

Варто зазначити, що серед фахівців відсутній єдиний підхід з приводу проблеми класифікації вольових якостей. У своїх роботах Г. Голубєв, Ф. Гоноболін, В. Калін, В. Крутецький, В. Нікандров, К. Платонов, А. Пуні, С. Рубінштейн, П. Рудик, В. Селіванов, Є. Фещенко, А. Щербаков, П. Якобсон та інші дослідники переважно наводяться авторські підходи до узагальнення і класифікації вольових якостей [1].

Проблемами освіти майбутніх лікарів і провізорів займалися багато вчених, а саме Ю. Вороненко, В. Жеребкін, Л. Кайдалова, Н. Кравець, В. Марче, О. Мінцер, О. Хвисюк та інші [2; 5; 6; 10], але комплексні

дослідження процесу розвитку вольових якостей майбутніх фахівців під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» не проводилися.

Метою статті є дослідження питання розвитку вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування ІТ-компетентність під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ».

У дослідженні були використані такі загальнотеоретичні і конкретно-педагогічні теоретичні методи, як аналіз, синтез, порівняння й зіставлення, конкретизація, систематизація, узагальнення, а також статистичні методи для оцінювання одержаних даних.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день відсутнє однозначне уявлення про структуру і зміст конкурентоспроможності лікарів і провізорів у процесі їх професійної діяльності.

Досліджуючи, ми дійшли висновку, що структуру конкурентоспроможності майбутніх лікарів і провізорів з огляду на їх ІТ-компетентність, сформовану під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», можна визначити в межах низки компонентів (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Компоненти, у межах яких визначається структура конкурентоспроможності майбутніх лікарів і провізорів за наявності в них ІТ-компетентності, сформованої під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Компонент	Характеристика
<i>змістовий</i>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наявність у майбутніх фахівців знань про майбутню професійну діяльність з урахуванням можливостей реалізації ІТ-компетентності, сформованої під час навчання зазначеним ДПНП, у процесі її здійснення; • знання суб'єктів освітнього процесу про характеристики їх конкурентоспроможності в майбутній професійній діяльності з огляду на сформовану ІТ-компетентність; • усвідомлення, самопізнання й самооцінювання майбутніми лікарями і провізорами власного професійного потенціалу з урахуванням можливостей використання сформованої ІТ-компетентності; • шляхи й методи досягнення майбутніми фахівцями успіху в майбутній професійній діяльності в межах сформованої ІТ-компетентності; • можливість для майбутніх фахівців творчо здійснювати професійну діяльність у межах сформованої ІТ-компетентності
<i>мотиваційний</i>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наявність у майбутніх лікарів і провізорів усвідомленої мотивації щодо успіху й особистісних досягнень у майбутній професійній діяльності в межах сформованої ІТ-компетентності; • наявність у суб'єктів освітнього процесу ціннісних орієнтацій щодо майбутньої професійної діяльності з огляду на набуту ІТ-компетентність;

	<ul style="list-style-type: none"> • прагнення майбутніх фахівців до професійної досконалості за умови використання сформованої ІТ-компетентності
<i>емоційно-вольовий</i>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • максимальне використання майбутніми лікарями і провізорами власних внутрішніх резервів під час майбутньої професійної діяльності з огляду на сформовану ІТ-компетентність; • прояв майбутніми лікарями і провізорами вольових якостей, які були розвинуті в процесі формування ІТ-компетентності; • наявність в осіб, які навчаються, задоволення від усвідомлення того, що можна бути конкурентоспроможним у майбутній професійній діяльності в межах сформованої ІТ-компетентності
<i>операційний</i>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наполегливе використання майбутніми фахівцями в професійній діяльності інтелектуальних і творчих здібностей, набутих і розвинутих у процесі формування ІТ-компетентності; • прояв майбутніми лікарями і провізорами здатності самостійно планувати і здійснювати пізнавальну діяльність за наявності в них ІТ-компетентності, сформованої під час навчання зазначеним ДПНП; • залучення осіб, у яких сформована ІТ-компетентність під час навчання зазначеним ДПНП, до активної конкурентної діяльності, що передбачає пошук інформації, а також оцінювання її достовірності й потреби

Досліджуючи, ми акцентували свою увагу власне на вольових якостях майбутніх лікарів і провізорів, прояв яких обумовлюється в межах емоційно-вольового й операційного компонентів структури їх конкурентоспроможності, а вони самі розвиваються за умови формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ».

У процесі дослідження для нас була важливою думка В. Селіванова і В. Семиченка, що воля – це здатність особистості керувати собою, свідомо контролювати свою поведінку й діяльність, мобілізувати власні сили, а також активно спрямовувати їх на досягнення поставленої мети, долаючи всі перешкоди [4].

На нашу думку, розвиток у майбутніх лікарів і провізорів волі, що необхідна їм під час вирішення завдань з огляду на прагнення бути конкурентоспроможними в майбутній професійній діяльності, значною мірою пов'язаний із розвитком їх вольових якостей у процесі формування ІТ-компетентності за умови навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ».

Якщо систематизувати ці вольові якості, то найбільш прийнятною з цієї метою, на наш погляд, є думка С. Рубінштейна [9], згідно з якою найважливішими вольовими якостями, що розвиваються в майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування ІТ-компетентності, слід вважати їх ініціативність, самостійність і незалежність, що забезпечують ефективне вирішення поставлених завдань як на етапі навчання, так і в майбутній професійній діяльності. Зауважимо, що на етапі прийняття рішень у процесі

формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП важливу роль відіграє рішучість майбутніх фахівців, яка проявляється в їх швидкості, упевненості і твердості за умови вирішення професійно-спрямованих завдань. Також суттєвими вольовими якостями для майбутніх лікарів і провізорів з огляду на їх майбутню професійну діяльність є енергійність і наполегливість, що успішно розвиваються під час формування ІТ-компетентності і навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ».

Погоджуючись із думкою С. Рубінштейна [9], можна стверджувати, що для майбутніх фахівців з метою досягнення поставленої мети під час навчання зазначеним ДПНП важливими вольовими якостями є їх самоконтроль, витримка й самовладання, якими супроводжується процес формування ІТ-компетентності.

Окрім того, досліджуючи, ми дослухалися до думки В. Нікандрова, який розглядав вольові якості особистості в межах просторового, часового, енергетичного та інформаційного аспектів волі [8, 544–553]. Тому був отриманий висновок, що вольові якості майбутніх лікарів і провізорів, які розвиваються в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», доцільно розділити на чотири групи [8, 553]:

- *I група* (з урахуванням просторового аспекту волі) – самостійність, тобто впевненість, цілеспрямованість, незалежність;
- *II група* (з урахуванням часового аспекту волі) – наполегливість, тобто завзятість, стійкість, твердість, терплячість, упертість, послідовність;
- *III група* (з урахуванням енергетичного аспекту волі) – рішучість і самовладання;
- *IV група* (з урахуванням інформаційного аспекту волі) – принциповість.

Оцінювання вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів, які розвиваються і проявляються в процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» у межах дослідження відбувалося за допомогою анкетного опитування, що передбачало відповіді суб'єктів освітнього процесу на сформульовані запитання та їх оцінювання за 3-бальною шкалою (табл. 2).

Таблиця 2

Перелік запитань для анкетного опитування, варіанти відповідей на них та бали для їх оцінювання

Група вольових якостей	№ з/п	Запитання	Варіанти відповідей і бали		
<i>I група</i>	1	Чи усвідомлюєте Ви мету формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	2	Чи досягаєте Ви поставлених цілей, вирішуючи завдання в процесі	Так	Ні	Не завжди

		формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	2	0	1
	3	Чи продовжуєте Ви процес формування ІТ-компетентності, навіть якщо зазнали невдачі, вирішуючи завдання під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	4	Чи плануєте Ви власну роботу в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
	5	Чи ставите Ви перед собою нові цілі в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП, яких неодмінно прагнете досягнути?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
II група	6	Чи часто вирішення завдань у процесі формування ІТ-компетентності залежить від Вашої енергійності й наполегливості?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	7	Чи припиняєте Ви вирішувати завдання під час навчання ДПНП, якщо в процесі формування ІТ-компетентності виникають труднощі?	Так	Ні	Не завжди
			0	2	1
	8	Чи надаєте Ви перевагу повторенню вивченого матеріалу з метою формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
	9	Чи припиняєте Ви вирішувати завдання в процесі формування ІТ-компетентності, якщо воно є складним?	Так	Ні	Інколи
			0	2	1
	10	Чи відчуваєте Ви задоволення, якщо Вам вдалося вирішити складне завдання в процесі формування ІТ-компетентності?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
III група	11	Чи продовжуєте Ви формувати ІТ-компетентність, якщо у Вас виникають труднощі під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
	12	Якщо в процесі вирішення завдань під час навчання ДПНП не вдається сформувати ІТ-компетентність, чи прикладете Ви зусиль, щоб формування цієї компетентності стало можливим?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	13	Чи будете Ви самостійно вирішувати професійно-спрямовані завдання в межах сформованої ІТ-компетентності, не звертаючись по допомогу до колег чи викладачів?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	14	Чи оцінюєте Ви свої можливості, вирішуючи завдання в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
	15	Чи уникаєте Ви ризикованих ситуацій, які можливі в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			0	2	1

IV група	16	Чи вдається Вам відстоювати власні принципи і переконання в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	17	Чи буваєте Ви прискіпливим (-ою) у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Не завжди
			2	0	1
	18	Чи проявляєте Ви принциповість, використовуючи сформовану ІТ-компетентність у процесі вирішення завдань під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1
	19	Чи можете Ви поступитися власними принципами, вирішуючи завдання в межах формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Не завжди
			0	2	1
	20	Чи важливо для Вас завжди бути принциповим у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП?	Так	Ні	Інколи
			2	0	1

Джерело: розроблено автором

Рівні вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів (за всіма групами), які розвиваються і проявляються в процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», було запропоновано визначати з використанням зведеної таблиці (табл. 3).

Таблиця 3

Зведена таблиця для визначення рівнів вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» (за всіма групами вольових якостей)

№ з/п	ПІБ особи, яка вивчає ДПНП	Бали								Рівень вольових якостей (висновок)
		Запитання							Сума S ₆	
		Z ₁	Z ₂	Z ₃	...	Z ₁₈	Z ₁₉	Z ₂₀		
1.										
...										
n										

Джерело: розроблено автором

Зауважимо, що висновок щодо рівня вольових якостей майбутнього лікаря чи провізора в табл. 3 отримується за таким показником, як сума балів S₆ з урахуванням того, що (табл. 4):

Таблиця 4

Сума балів	Рівень вольових якостей			
	низький	задовільний	середній	високий
S_6	$S_6 < 24$	$24 \leq S_6 < 30$	$30 \leq S_6 \leq 36$	$36 < S_6 \leq 40$

Джерело: розроблено автором

Варто зазначити, що запропонована градація рівнів вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів (табл. 4), які розвиваються і проявляються в процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», обумовлена тим, що (табл. 5):

Таблиця 5

Характеристики рівнів вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Рівень	Характеристика
<i>високий</i>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • цілеспрямоване формування майбутніми лікарями і провізорами ІТ-компетентності під час навчання ДПНП; • досягнення майбутніми фахівцями поставлених цілей у процесі формування ІТ-компетентності; • розуміння суб'єктами освітнього процесу сфери і способів застосування вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у межах ІТ-компетентності, сформованої під час навчання зазначеним ДПНП; • прояв майбутніми лікарями і провізорами незалежності думок під час вирішення професійно-спрямованих завдань у процесі формування ІТ-компетентності; • стійке й наполегливе прагнення майбутніх фахівців до самостійного вирішення складних завдань у процесі формування ІТ-компетентності; • відстоювання майбутніми лікарями і провізорами власних принципів і переконань у процесі формування ІТ-компетентності; • прояв майбутніми фахівцями рішучості й самовладання під час подолання труднощів у процесі формування ІТ-компетентності
<i>середній</i>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сплановане формування майбутніми лікарями і провізорами ІТ-компетентності під час навчання ДПНП; • ситуативне досягнення майбутніми фахівцями поставлених цілей у процесі формування ІТ-компетентності; • неповне розуміння суб'єктами освітнього процесу сфери і способів застосування вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у межах ІТ-компетентності, сформованої під час навчання зазначеним ДПНП; • епізодичне вирішення професійно-спрямованих завдань у процесі

	<p>формування ІТ-компетентності за запропонованим алгоритмом;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вирішення майбутніми фахівцями завдань у процесі формування ІТ-компетентності за незначної допомоги колег чи викладачів; • вимушене відстоювання майбутніми лікарями і провізорами власних принципів і переконань у процесі формування ІТ-компетентності; • наявність у майбутніх фахівців рішучості й самовладання під час подолання труднощів у процесі формування ІТ-компетентності, що проявляються ситуативно
<p><i>задовільний</i></p>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ситуативне формування майбутніми лікарями і провізорами ІТ-компетентності під час навчання ДПНП; • сформованість поставлених цілей у процесі формування ІТ-компетентності на недостатньому рівні; • не повне розуміння суб'єктами освітнього процесу сфери і способів застосування вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у межах ІТ-компетентності, сформованої під час навчання зазначеним ДПНП; • епізодичне вирішення особами, які навчаються, професійно-спрямованих завдань у процесі формування ІТ-компетентності; • вирішення майбутніми фахівцями завдань у процесі формування ІТ-компетентності за допомоги колег чи викладачів; • відсутність відстоювання майбутніми лікарями і провізорами власних принципів і переконань у процесі формування ІТ-компетентності; • наявність у майбутніх фахівців незначно виражених рішучості і самовладання під час подолання труднощів у процесі формування ІТ-компетентності
<p><i>низький (незадовільний)</i></p>	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • випадкове формування майбутніми лікарями і провізорами ІТ-компетентності під час навчання ДПНП; • відсутність цілей у процесі формування ІТ-компетентності; • відсутність розуміння суб'єктами освітнього процесу сфери і способів застосування вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у межах ІТ-компетентності, сформованої під час навчання зазначеним ДПНП; • відсутність вирішення професійно-спрямованих завдань у процесі формування ІТ-компетентності; • відсутність завдань, вирішених майбутніми фахівцями у процесі формування ІТ-компетентності, навіть за наявної допомоги викладачів; • відсутність відстоювання майбутніми лікарями і провізорами власних принципів і переконань у процесі формування ІТ-компетентності; • відсутність у майбутніх фахівців рішучості й самовладання під час подолання труднощів у процесі формування ІТ-компетентності

Рівні вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів (у кожній групі), які розвиваються і проявляються в процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», було запропоновано визначати з використанням зведеної таблиці (табл. 6).

Таблиця 6

Зведена таблиця для визначення рівнів вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» (у кожній групі вольових якостей)

№ з/п	ПІБ особи, яка вивчає ДПНП	Бали					Сума S_6	Рівень вольових якостей (висновок)
		Запитання						
		Z_1	Z_2	Z_3	Z_4	Z_5		
1.								
...								
n								

Джерело: розроблено автором

Зауважимо, що висновок щодо рівня вольових якостей майбутнього лікаря чи провізора в табл. 6 отримується за таким показником, як сума балів S_6 з урахуванням того, що (табл. 7):

Таблиця 7

Сума балів	Рівень вольових якостей			
	низький	задовільний	середній	високий
S_6	$S_6 < 6$	$6 \leq S_6 < 8$	$8 \leq S_6 \leq 9$	$9 < S_6 \leq 10$

Джерело: розроблено автором

Варто зазначити, що запропонована градація рівнів вольових якостей (у кожній групі) майбутніх лікарів і провізорів (табл. 7), які розвиваються і проявляються в процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», обумовлена тим, що (табл. 8):

Таблиця 8

Характеристики рівнів вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» (у кожній групі вольових якостей)

Рівень	Характеристика
<i>високий</i>	Передбачає: <ul style="list-style-type: none"> розуміння майбутніми фахівцями сфери і способів застосування відповідних вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП;

	<ul style="list-style-type: none"> • прагнення майбутніх лікарів і провізорів до ефективного вирішення професійно-спрямованих завдань у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП на підставі внутрішньої позитивної мотивації до прояву відповідних вольових якостей; • активний і свідомий прояв майбутніми фахівцями відповідних вольових якостей під час здійснення контекстної діяльності в процесі формування ІТ-компетентності за умови навчання зазначеним ДПНП
середній	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • не повне розуміння майбутніми фахівцями сфери і способів застосування відповідних вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП; • ситуативну мотивацію майбутніх лікарів і провізорів до прояву відповідних вольових якостей під час вирішення професійно-спрямованих завдань у процесі формування ІТ-компетентності за умови навчання зазначеним ДПНП; • невпевнений прояв майбутніми фахівцями відповідних вольових якостей у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП
задовільний	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ситуативне розуміння майбутніми фахівцями сфери і способів застосування відповідних вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП; • нерегулярне прагнення майбутніх лікарів і провізорів до ефективного вирішення професійно-спрямованих завдань у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП на підставі внутрішньої позитивної мотивації до прояву відповідних вольових якостей; • незначний прояв майбутніми фахівцями відповідних вольових якостей під час здійснення контекстної діяльності в процесі формування ІТ-компетентності за умови навчання зазначеним ДПНП
низький (незадовільний)	<p>Передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відсутність розуміння майбутніми фахівцями доцільності застосування відповідних вольових якостей для вирішення контекстних професійних навчально-теоретичних, навчально-практичних і практичних завдань у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП; • відсутність у майбутніх лікарів і провізорів внутрішньої позитивної мотивації до прояву відповідних вольових якостей у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП; • ситуативний несвідомий прояв майбутніми фахівцями відповідних вольових якостей під час здійснення контекстної діяльності в процесі формування ІТ-компетентності за умови навчання зазначеним ДПНП

З метою навчання майбутніх лікарів і провізорів ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» і формування в його межах їх ІТ-компетентності в Івано-Франківському національному медичному університеті (ІФНМУ) були розроблені і запроваджені посібники «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності. Практикум», «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності. Тестові завдання», «Медична інформатика. Практикум», «Медична інформатика. Тестові завдання», «Інформаційні технології у фармації. Практикум», «Інформаційні технології у фармації. Тестові завдання», «Комп'ютерне моделювання у фармації. Практикум», «Комп'ютерне моделювання у фармації. Тестові завдання», «Комп'ютерне моделювання у фармації. Завдання і методичні рекомендації до курсової роботи», що є авторськими розробками і складовими відповідних навчально-методичних комплексів.

У дослідженні взяли участь 63 особи (*I група* – 21 особа, *II група* – 20 осіб, *III група* – 22 особи), які навчалися на I–II курсах фармацевтичного факультету за спеціальністю 7.12020101 «Фармація» в 2013–2014 і 2014–2015 навчальних роках і перебували в певних умовах (табл. 9). Воно тривало протягом двох семестрів у обсязі 2-х модулів (198 годин) у межах вивчення ДПНП «ІТФ» на базі кафедри медичної інформатики, медичної і біологічної фізики ІФНМУ.

Таблиця 9

**Умови дослідження, у яких передували особи,
які вивчали ДПНП «ІТФ»**

Група	Умови
I група	• у процесі навчання постійно використовувалися розроблені посібники «Інформаційні технології у фармації. Практикум», «Інформаційні технології у фармації. Тестові завдання»
II група	• у процесі навчання розроблені посібники «Інформаційні технології у фармації. Практикум», «Інформаційні технології у фармації. Тестові завдання» використовувалися постійно під час вивчення модуля № 1, а модуля № 2 – фрагментарно або нерегулярно
III група	• у процесі навчання розроблені посібники «Інформаційні технології у фармації. Практикум», «Інформаційні технології у фармації. Тестові завдання» використовувались фрагментарно або нерегулярно під час вивчення модуля № 1, а модуля № 2 – постійно

З усіма учасниками дослідження було проведене анкетне опитування за розробленими запитаннями (табл. 1) й отримані певні результати (табл. 10). Варто зазначити, що перший раз опитування проводилось на початку вивчення ДПНП «ІТФ» (контрольна група – КГ), а другий – по завершенню вивчення цієї ДПНП (експериментальна група – ЕГ).

Таблиця 10

**Результати анкетного опитування й висновки щодо
рівня вольових якостей для кожного з учасників дослідження**

№ з/п	I група		Рівень (висновок)	II група		Рівень (висновок)	III група		Рівень (висновок)
	S ₆			S ₆			S ₆		
	КГ	ЕГ		КГ	ЕГ		КГ	ЕГ	
1.	2	12	H→H	8	21	H→H	27	37	3→B
2.	24	40	3→B	3	11	H→H	9	23	H→H
3.	8	24	H→3	5	17	H→H	29	40	3→B
4.	1	10	H→H	25	34	3→C	13	26	H→3
5.	2	11	H→H	25	35	3→C	20	35	H→C
6.	18	35	H→C	4	10	H→H	27	29	3→3
7.	18	31	H→C	30	37	C→B	6	18	H→H
8.	8	20	H→H	12	24	H→3	3	5	H→H
9.	24	38	3→B	24	33	3→C	5	14	H→H
10.	14	26	H→3	4	12	H→H	16	26	H→3
11.	21	35	H→C	13	20	H→H	19	25	H→3
12.	14	24	H→3	19	26	H→3	2	5	H→H
13.	12	23	H→H	2	11	H→H	13	21	H→H
14.	3	9	H→H	24	29	3→3	12	16	H→H
15.	1	3	H→H	11	21	H→H	7	25	H→3
16.	27	40	3→B	3	9	H→H	18	29	H→3
17.	25	37	3→B	19	26	H→3	18	35	H→C
18.	12	24	H→3	3	14	H→H	7	19	H→H
19.	9	14	H→H	3	7	H→H	24	39	3→B
20.	5	7	H→H	5	11	H→H	4	11	H→H
21.	13	21	H→H				26	39	3→B
22.							4	13	H→H

За результатами анкетного опитування можна стверджувати, що його учасники відповідали на сформульовані запитання обдуманно й умотивовано, а самі результати заслуговують на довіру, бо з імовірністю помилки першого роду $\alpha = 0,05$ (рівень значущості) можна стверджувати, що між сумами балів (S₆), набраних суб'єктами освітнього процесу, вибіркового сукупностей КГ і ЕГ існує достовірний сильний і додатний лінійний кореляційний зв'язок ($|r| \geq r^*$, $0,7 < |r| < 1$, $r > 0$, $|t| > t^*$ у табл. 11).

Таблиця 11

**Результати кореляційного аналізу, а також
оцінювання наявності й достовірності лінійного кореляційного зв'язку
(за результатами анкетного опитування)**

Критерії і висновки	I група (n = 21)	II група (n = 20)	III група (n = 22)	n = 63
r	0,962	0,967	0,909	0,935
r*	0,433	0,444	0,422	0,248
Висновок	$ r \geq r^*$, наявний достовірний кореляційний зв'язок			

t	15,353	16,117	9,571	20,518
t*	2,093	2,101	2,086	2,000
Висновок	$ t > t^*$, наявний лінійний кореляційний зв'язок			

Окрім того, з метою з'ясування наявності впливу на розвиток вольових якостей майбутніх фахівців процесу формування ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП за результатами анкетного опитування була статистично перевірена гіпотеза про рівність центрів розподілу двох незалежних нормальних сукупностей (тобто, контрольних і дослідних груп).

Зауважимо, що критерій перевірки цієї гіпотези був обраний, зважаючи на те, що дисперсії сукупностей однакові (табл. 12).

Таблиця 12

**Результати статистичної перевірки гіпотези
про рівність дисперсій двох нормальних сукупностей і
гіпотези про рівність центрів розподілу двох незалежних
нормальних сукупностей, якщо їх дисперсії невідомі
(за результатами анкетного опитування)**

Критерії і висновки	I група (n = 21)	II група (n = 20)	III група (n = 22)	n = 63
f	1,888	1,043	1,475	1,463
f*	2,124	2,168	2,084	1,524
Висновок	$f < f^*$, дисперсії сукупностей однакові			
t	3,360	2,733	3,386	5,533
t*	2,021	2,024	2,018	1,979
Висновок	$t > t^*$, центри розподілу зміщені			

За результатами статистичної перевірки сформульованої гіпотези був отриманий висновок, що центри розподілу двох незалежних нормальних сукупностей зміщені (табл. 12). Це дозволило нам стверджувати, що процес формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців, який відбувається під час навчання ДПНП «ІТФ», впливає на розвиток їх вольових якостей.

Аналізуючи результати анкетного опитування, можна вести мову про достатньо виражену позитивну динаміку зміни рівнів вольових якостей учасників дослідження (низький рівень зменшився на 26,99 %, середній рівень збільшився на 11,11 %, а високий – на 14,29 %) та їх якості (збільшилась на 25,40 %) у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ» (табл. 13).

Таблиця 13

Динаміка зміни рівнів вольових якостей майбутніх провізорів та їх якості в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ» (n = 63), %

Рівень вольових якостей	КГ	ЕГ	Різниця	Зміна якості вольових якостей (середній і високий рівні)
низький	77,78	50,79	- 26,99	+ 25,40
задовільний	20,63	22,22	+ 1,59	
середній	1,59	12,70	+ 11,11	
високий	0,00	14,29	+ 14,29	

Було встановлено, що найбільшій позитивній динаміці зміни рівнів вольових якостей та їх якості в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ» досягли учасники дослідження І групи, а найменшій – учасники дослідження ІІ групи (табл. 14).

Таблиця 14

Динаміка зміни рівнів вольових якостей майбутніх провізорів і їх якості в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ», %

Рівень вольових якостей	І група (n = 21)			ІІ група (n = 20)			ІІІ група (n = 22)		
	КГ	ЕГ	Різниця	КГ	ЕГ	різниця	КГ	ЕГ	Різниця
низький	80,95	47,62	- 33,33	75,00	60,00	- 15,00	77,27	45,46	- 31,81
задовільний	19,05	19,05	0,00	20,00	20,00	0,00	22,73	27,27	+ 4,54
середній	0,00	14,28	+ 14,28	5,00	15,00	+ 10,00	0,00	9,09	+ 9,09
високий	0,00	19,05	+ 19,05	0,00	5,00	+ 5,00	0,00	18,18	+ 18,18
Зміна якості вольових якостей (середній і високий рівні)	+ 33,33			+ 15,00			+ 27,27		

Можна стверджувати (табл. 14), що для суб'єктів освітнього процесу І групи зміна якості їх вольових якостей у процесі формування ІТ-компетентності була максимальною (збільшилась на 33,33 %), а для суб'єктів освітнього процесу ІІ групи – мінімальною (збільшилась на 15,0 %). Такі результати можна пояснити тим, що постійне використання під час навчання ДПНП «ІТФ» розроблених посібників особами І групи забезпечило ефективне формування їх ІТ-компетентності [3], що, на нашу думку, максимально сприяло розвитку вольових якостей майбутніх фахівців.

Акцентуємо увагу на тому, що найвищі показники (у %) рівнів вольових якостей серед КГ мали особи ІІ групи (табл. 14), у яких на момент початку вивчення ДПНП «ІТФ» вже була сформована ІТ-компетентність, бо вони завершили вивчення ДПНП за вибором «ЄСКГ», яке відбувалося з

використанням розроблених посібників «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності. Практикум», «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності. Тестові завдання». Нерегулярне або повне невикористання вище зазначених посібників (табл. 9) особами цієї групи впродовж вивчення модуля № 2 ДПНП «ІТФ» не сприяло достатньому формуванню їх ІТ-компетентності [3]. Саме це, на нашу думку, й обумовило для майбутніх провізорів (осіб II групи) найнижчі показники (у %) рівнів вольових якостей, а також їх якості (табл. 14) за підсумками вивчення ДПНП «ІТФ».

Таблиця 15

Динаміка зміни якості вольових якостей майбутніх провізорів у процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ», % (середній і високий рівні)

Група	Вольові якості			
	I група	II група	III група	IV група
I група (n = 21)	+ 23,81	+ 33,33	+ 33,33	+ 23,81
II група (n = 20)	+ 19,05	+ 28,57	+ 19,05	+ 4,76
III група (n = 22)	+ 33,33	+ 19,05	+ 38,10	+ 28,57

Якщо аналізувати результати анкетного опитування для учасників дослідження кожної з груп відповідно за групами вольових якостей (табл. 15), то можна стверджувати, що:

- учасники дослідження I групи, не втрачаючи самовладання в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ», найактивніше розвивали і проявляли такі вольові якості, як наполегливість і рішучість, чому, на нашу думку, сприяло саме постійне використання розроблених посібників впродовж вивчення модуля № 1 і модуля № 2 зазначеної ДПНП;

- учасники дослідження III групи, не втрачаючи самовладання в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ», найактивніше розвивали і проявляли таку вольову якість, як рішучість, бо фрагментарне або нерегулярне використання впродовж вивчення модуля № 1 зазначеної ДПНП розроблених посібників не сприяло належному набуттю ними знань, умінь і навичок, а тому майбутнім фахівцям доводилось бути достатньо рішучими для досягнення в процесі навчання (впродовж вивчення модуля № 2) бажаних результатів;

- учасники дослідження II групи під час навчання ДПНП «ІТФ» з метою набуття знань, умінь і навичок у межах формування ІТ-компетентності найактивніше розвивали і проявляли таку вольову якість, як наполегливість, за рахунок чого вони намагалися компенсувати фрагментарне або нерегулярне використання розроблених посібників

упродовж вивчення модуля № 2 зазначеної ДПНП, але, не дивлячись на те, що ця якість проявлялась найбільш значною мірою, учасники дослідження не змогли досягнути значних результатів у процесі формування ІТ-компетентності [3];

- не дивлячись на те, що учасники дослідження III групи під час навчання ДПНП «ІТФ» у порівнянні з учасниками дослідження інших груп більшою мірою були самостійними, рішучими і принциповими, вони не змогли в процесі формування ІТ-компетентності достатньо розвинути і проявити таку вольову якість, як наполегливість, бо рівень їх знань, умінь і навичок, набутих за умов дослідження (табл. 9), не дозволив їм це зробити;

- учасники дослідження II групи в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ІТФ» найменше проявляли таку вольову якість, як принциповість через те, що вони не володіли знаннями, вміннями й навичками, достатніми для її розвитку, бо фрагментарно або нерегулярно використовували розроблені посібники впродовж вивчення модуля № 2 зазначеної ДПНП;

- постійне використання учасниками дослідження I групи впродовж вивчення ДПНП «ІТФ» розроблених посібників сприяло тому, що вони окрім вольових якостей II і III груп в процесі формування ІТ-компетентності також змогли розвинути і проявити на достатньо високому рівні вольові якості I і IV груп, а саме самостійність і принциповість, що в свою чергу забезпечило максимальну позитивну динаміку зміни їх якості (+ 23,81 % у табл. 14);

- постійне використання впродовж вивчення ДПНП «ІТФ» розроблених посібників учасниками дослідження I групи максимально сприяло формуванню їх ІТ-компетентності [3], що дозволило їм ефективно (тобто, більшою мірою в порівнянні з учасниками дослідження інших груп) розвинути і проявити вольові якості в процесі навчання (табл. 14).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. За підсумками дослідження можна стверджувати, що процес формування ІТ-компетентності, що ефективно реалізується під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» з використанням розроблених посібників [3], впливає на розвиток вольових якостей майбутніх лікарів і провізорів, які дозволять їм енергійно й наполегливо вирішувати завдання та проблеми не тільки на шляху отримання вищої медичної і фармацевтичної освіти, але й у майбутній професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березовська І. В. Особливості вольових проявів майбутніх педагогів [Електронний ресурс] / І. В. Березовська, Н. І. Сидоренко // Наука і освіта. – 2009. – № 6. – С. 66–70. – Режим доступу :

<http://eprints.zu.edu.ua/16908/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A4%D1%80%D0%B8%D0%B7%202.pdf>

2. Вороненко Ю. В. Безперервний професійний розвиток лікарів і провізорів – нові принципи побудови системи [Електронний ресурс] / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Медична освіта. – 2011. – № 2. – С. 41–44. – Режим доступу : http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/862/860
3. Добровольська А. М. Використання посібників у процесі навчання майбутніх лікарів і провізорів дисциплінам природничо-наукової підготовки [Електронний ресурс] / А. М. Добровольська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : збірник наукових праць. – 2016. – № 50–51. – С. 129–141. – Режим доступу : <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/download/85425/81108>
4. Дьоміна Г. Психологічні особливості розвитку вольових якостей майбутніх фахівців соціальної сфери [Електронний ресурс] / Г. Дьоміна // Вісник інституту розвитку дитини. Серія : Філософія, педагогіка, психологія. – 2014. – Вип. 31. – С. 113–124. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vird_2014_31_25.pdf
5. Кайдалова Л. Г. Теоретико-методичні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Л. Г. Кайдалова // Педагогіка та психологія. – 2011. – Вип. 40 (1). – С. 50–57. – Режим доступу : <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/2968>
6. Кравець Н. О. Досвід викладання інформаційних технологій в галузі на кафедрі медичної інформатики з фізикою [Електронний ресурс] / Н. О. Кравець // Медична освіта. – 2012. – № 3. – С. 35–37. – Режим доступу : http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/1311/1295
7. Лаврентьев С. Ю. Формирование конкурентоспособности будущего специалиста в процессе профессиональной подготовки в вузе [Электронный ресурс] / С. Ю. Лаврентьев, Д. А. Крылов // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1-1. – Режим доступа : <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18305>
8. Никандров В. В. Психология : учебник [Электронный ресурс] / В. В. Никандров. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 1008 с. – Режим доступа : <http://www.studfiles.ru/preview/5242308/page:2/>
9. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии [Электронный ресурс] / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2002. – 720 с. – Режим доступа : http://yanko.lib.ru/books/psycho/rubinshteyn=osnovu_obzhey_psc.pdf
10. Хвисьюк О. М. Інноваційні освітні технології в реалізації програм безперервного професійного розвитку лікарів [Електронний ресурс] / О. М. Хвисьюк, В. Г. Марче, В. В. Жеребкін та ін. // Медична освіта. – 2014. – № 4. – С. 124–127. – Режим доступу : http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/journals/education/2014/med_osv_4_14.pdf

REFERENCES

1. Berezovska, I. V., Sydorenko, N. I. (2009). Osoblyvosti voliovykh proiaviv maibutnikh pedahohiv [Peculiarities of volitional manifestations of the future teachers]. *Nauka i osvita*, 6, 66–70. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/16908/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A4%D1%80%D0%B8%D0%B7%202.pdf>. [In Ukrainian].

2. Voronenko, Yu. V., Mintser, O. P. (2011). Bezperervnyi profesiynyi rozvytok likariv i provizoriv – novi pryntsyipy pobudovy systemy [New principles of construction of continuous professional development system of doctors and pharmacists]. *Medychna osvita*, 2, 41–44. Retrieved from: http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/862/860. [In Ukrainian].

3. Dobrovolska, A. M. (2016). Vykorystannia posibnykiv u protsesi navchannia maibutnikh likariv i provizoriv dystsyplinam pryrodnycho-naukovoï pidhotovky [The use of manuals in the process of teaching of future doctors and pharmacists of the Natural Sciences disciplines]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, 50–51, 129–141. Retrieved from: <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/download/85425/81108>. [In Ukrainian].

4. Diomina, H. (2014). Psykholohichni osoblyvosti rozvytku voliovykh yakosti maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Psychological features of volitional qualities of the future specialists of social sphere]. *Visnyk instytutu rozvytku dytyny. Seriya: Filosofiia. Pedahohika. Psykholohiia*, 31, 113–124. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vird_2014_31_25.pdf. [In Ukrainian].

5. Kaidalova, L. H. (2011). Teoretyko-metodychni aspekty vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological aspects of the use of information and communication technology at higher educational establishments]. *Pedahohika ta psykholohiia*, 40 (1), 50–57. Retrieved from: <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/2968>. [In Ukrainian].

6. Kravets, N. O. (2012). Dosvid vykladannia informatsiinykh tekhnolohii v haluzi na kafedri medychnoi informatyky z fizykoï [The experience of information technology study at the medical informatics and biophysics department]. *Medychna osvita*, 3, 35–37. Retrieved from: http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/view/1311/1295. [In Ukrainian].

7. Lavrentev, S. Iu., Krylov, D. A. (2015). Formirovaniie konkurentosposobnosti budushcheho spetsialista v protsesse professionalnoi podhotovki v vuze [Formation of competitiveness of the future specialist in the course of vocational training in higher school]. *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniia*, 1-1. Retrieved from: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=18305>. [In Russian].

8. Nikandrov, V. V. (2009). Psikholohiia [Psychology]. M.: Volters Kluver. Retrieved from: <http://www.studfiles.ru/preview/5242308/page/2/>. [In Russian].

9. Rubinshtein, S. L. (2002). Osnovy obshchei psikholohii [Fundamentals of general psychology]. SPb.: Piter. Retrieved from: http://yanko.lib.ru/books/psycho/rubinshteyn=osnovu_obzhey_psc.pdf. [In Russian].

10. Khvysiuk, O. M., Marche, V. H., Zherekkin, V. V. (2014). Innovatsiini osvitni tekhnolohii v realizatsii prohram bezperervnoho profesiinoho rozvytku likariv [Innovative educational technologies in implementation of programs of continuous professional development of the doctors]. *Medychna osvita*, 4, 124–127. Retrieved from: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/journals/education/2014/med_osv_4_14.pdf. [In Ukrainian].

РЕЗЮМЕ

Добровольская Анна. Развитие волевых качеств будущих врачей и провизоров в процессе формирования ИТ-компетентности.

В статье акцентировано внимание на понятиях «конкурентоспособность» и «волевые качества».

Охарактеризованы компоненты, в пределах которых определяется структура конкурентоспособности будущих врачей и провизоров при наличии у них

информационно-технологической компетентности (ИТ-компетентности), сформированной во время обучения дисциплинам естественнонаучной подготовки (ДЕП).

Систематизированы волевые качества, которые будущие специалисты развивают и проявляют в процессе формирования ИТ-компетентности во время обучения ДЕП.

Разработана методика оценивания уровней волевых качеств будущих врачей и провизоров при условии приобретения ими ИТ-компетентности во время обучения ДЕП, в пределах которой проведен анкетный опрос субъектов образовательного процесса по сформулированным вопросам и реализован алгоритм оценивания его результатов с использованием соответствующих статистических методов.

Доказано, что процесс формирования ИТ-компетентности во время обучения ДЕП с использованием разработанных пособий позволяет будущим специалистам эффективно развивать их волевые качества.

Ключевые слова: *анкетный опрос, волевые качества, ИТ-компетентность, компоненты, конкурентоспособность, методика, пособия, уровень.*

SUMMARY

Dobrovolska Anna. Development of volitional qualities of the future doctors and pharmacists in the process of formation of IT competence.

In the article, attention has been focused on the concepts of “competitiveness” and “volitional quality”.

We have described the content, motivational, emotional and volitional, operational components, within the limits of which the structure of competitiveness of the future doctors and pharmacists is determined at the presence of information technology competence (IT competence) formed during teaching the disciplines of naturally scientific training.

The volitional qualities, what the future specialists develop and show in the process of formation of IT competence during teaching the disciplines of naturally scientific training, have been systematized.

We have come to the conclusion that volitional qualities of the future doctors and pharmacists, which develop in the process of formation of IT competence during teaching the disciplines of naturally scientific training, should be divided into four groups, i.e. by spatial, time, energy and information parameters.

The method of evaluation of levels of volitional qualities of the future doctors and pharmacists on condition of acquisition IT competence by them during teaching the disciplines of naturally scientific training has been offered, which provides the questionnaire survey of subjects of educational process with the use the formulated questions and implementation of algorithm of evaluation of its results with the use of the appropriate statistical methods.

The high, middle, satisfactory and low (unsatisfactory) levels of volitional qualities, which develop at the future specialists in the process of formation of IT competence during teaching the disciplines of naturally scientific training, have been described.

We have come to the conclusions on the levels of volitional qualities for each of participants of research as the results of the questionnaire survey.

The results of the questionnaire survey with the use of statistical methods and the proper algorithm have been estimated.

It has been found out, that the process of formation of IT competence during teaching the disciplines of naturally scientific training with the use of the developed manuals allows the future specialists to develop their volitional qualities effectively.

Key words: *questionnaire survey, volitional qualities, IT competence, components, competitiveness, method, manuals, level.*

УДК 378.147.88:371.314.6:373.5:378.4(076)

Наталія Коваленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-2854-2461

НАВЧАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ПРОЕКТ ШКОЛИ Й УНІВЕРСИТЕТУ

У статті проаналізовано можливості підвищення ефективності навчальної педагогічної практики за умови організації її як спільного проекту школи і університету, висвітлено зміст, етапи здійснення проекту, кінцеві продукти проектування. Доведено, що об'єднання завдань навчальної педагогічної практики єдиною виховною метою та організація практики як спільного проекту переводить взаємодію школи й університету на партнерську основу, сприяє підвищенню результатів практики, професійному зростанню, ефективній професійній ідентифікації майбутнього вчителя. Описано технологію підготовки студентів до здійснення завдань практики.

Ключові слова: *професійна компетентність, професійна ідентифікація майбутнього вчителя, професійна педагогічна підготовка, практична педагогічна підготовка, навчальна педагогічна практика, педагогічний проект, виховні заходи, технологія формування готовності студентів до навчальної практики.*

Постановка проблеми. У «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» зазначено, що з огляду на тенденції розвитку освітньої системи, а відтак і суспільства в цілому, кожного громадянина окремо, потрібно забезпечити стійкий фокус державотворення на педагогічній і науково-педагогічній освіті та освітній кадровій політиці, їх дійсному стані, ключових проблемах, концептуальних засадах реформування [7, 120].

У системі професійної педагогічної підготовки, становленні майбутнього вчителя навчальна педагогічна практика стає першою можливістю безпосереднього знайомства з особливостями професії, вирішальним чинником їх професійної ідентифікації, дозволяє впевнитись у зробленому професійному виборі, закласти підґрунтя професійної компетентності, спонукає до подальшого відповідального опанування змісту дисциплін професійної підготовки.

Досягнення означених перспектив багато в чому визначається партнерством школи й університету, сформованими традиціями плекання поколінь молодих учителів у стінах університету і шкіл; захопленими, творчими, професійними педагогічними колективами; можливістю вивчення майбутніми вчителями провідного педагогічного досвіду.